

5 ta' April, 1964.

Inhallin :

Is-S.T.O. Dr. L.A. Camilleri, LL.D., *President*
L-Onor. Dr. A.J. Montanaro Gauci, C.B.E., LL.D.
L-Onor. Dr. W. Harding, B.Litt., LL.D.

Torneo Poala ne. versus Joseph Bohana et.

Balliġġoni — Dama — Anghliżiżni —

“United Party Biker” — Triq — Baskiżni —

Art. 2 ta’-Kap. 125.

*Stend il-Ligi dawn ir-Ekspji ta’ Torri Fovvoni, il-holna “triq” għal-
sor triq, app. pjanu, fertiġiżni, jow post ider ta’ magħ-
din għall-għallib.*

Bil-kliem "post ieħor ta' mogħdija għall-publiku" għandu jiftiehem dak il-post li wieħed ikun jista' jgħaddi minnu mingħajr ma jiġi miżmum, u mhux anki dak il-post li fih jistgħu jidhru, u minnu jistgħu biss jgħaddu, numru limitat ta' nies minhabba l-impyen tagħhom f'dak il-post, jew inkella bis-saħħa ta' permess speċjali li jiġi lilhom moqkti.

Id-Dockyard għalhekk ma tistax tiġi sitenuta post ta' mogħdija għall-publiku fis-sens tal-Liġi fuq imsemmija.

Għaldaqstant, ukoll, il-Kumpannija tas-Sikurtà mhix tenuta tħallas id-danni li jiġru minhabba kollizjoni ta' karrozzi fid-Dockyard, jekk il-podra tas-sikurtà, elatira għall-karozza li kkejnat il-kwara tħun tħopri b'is-sikurtà ta' id-danni li jiġru minhabba kollizjoni ta' karrozzi fid-Dockyard, jekk il-podra tas-sikurtà, elatira għall-karozza li kkejnat il-kwara tħun tħopri b'is-sikurtà ta' id-danni li jiġru minhabba kollizjoni ta' karrozzi fid-Dockyard, jekk il-podra tas-sikurtà, elatira għall-karozza li kkejnat il-kwara tħun tħopri b'is-sikurtà ta' id-danni li jiġru minhabba kollizjoni ta' karrozzi fid-Dockyard.

Il-Qorti — Rat l-atti ta'-ċitazzjoni quddiem il-Prim'Awla tal-Qorti Civili, li bih l-attriċi, fil-kwalitajiet tagħha fuq imsemmija, wara li ppremettiet illi fis-7 ta' Diċembru 1950 il-konvenut Debono, waqt li kien is-sinjur ix-Char-a-banc numru 2392, proprjetà tal-konvenut Grima u debitament assikurata, b'imprudenza, negligenza u inosservanza tar-regolamenti, ikkaġuna l-mewt ta' l-imsemmi Luigi Psaila (dok. B); u illi l-konvenuti, debitament interpellati biex jersqu għall-likwidazzjoni tad-danni, sal-lum ma resqux; talbet illi, wara li jingħataw id-dikjarazzjonijiet u l-provvedimenti kollha meħtieġa, il-konvenuti jiġu kundannati jhallsuha, fil-kwalitajiet tagħha fuq imsemmija, id-danni kollha derivanti bhala konsegwenza tal-mewt ta' l-imsemmi Luigi Psaila, f'dik is-somma li tiġi likwidata minn din il-Qorti, jekk hemm bżonn per mezz ta' periti, Bl-imghax legali u bl-ispejjeż, kompriżi dawk ta' l-ittra uffiċjali tal-24 ta' Jannar 1951, kontra l-konvenuti, li gew inganti għas-subizzjoni;

Quesiti:

Rat is-sentenza ta' l-Ewwel Qorti tal-15 ta' April 1953, li biha giet respinta l-imsemmija eċċezzjoni ta' l-imsejjah fil-kawża nomine, bl-ispejjeż; wara li kkunsidrat:

Illi fis-7 ta' Diċembru 1950, f'xit-8 a.m., gewwa d-Dockyard saret kollizjoni bejn ix-Char-a-banc private numru 2392,

proprietà tal-konvenut Grima, u li kienet misjuqa mill-konvenut Debono, u Lister Truck li kien isjuqa Luigi Psaila; u b' konsegwenza ta' dik il-kollizzjoni Psaila safa' mejjet. Ix-char-a-banc kienet dahlet id-Dockyard bhas-soltu, minn naba ta' Ghajn Dwieli Gate, biex twassal l-iskrivani impjegati hemm-hekk; u kienet koperta bil-polza ta' l-assikurazzjoni numru 1321357 mahruġa mill-“London and Lancashire Insurance Co. Ltd”, rappreżentata f'din il-kawża mill-kuratur Paul Mamo. Din il-Kumpannija teċċepixxi illi mhijiex responsabili għad-danni, għaliex ix-char-a-banc ta' l-assikurat, il-konvenut Grima, kienet f'post mhux ta' mogħdija għall-publiku, fil-waqt illi l-polza tas-sikurtà ta' l-istess konvenut assikurat tkopri biss dawk l-incidenti li jiġru f'post ta' mogħdija publika;

Illi, biex tiftiehem ahjar l-eċċezzjoni fuq imsemmija, jinġhad illi l-art. 2 ta' l-Ordinanza dwar l-Assikurazzjoni tal-Vetturi tal-Mutur għar-Riskji ta' Terzi Persuni (Kap. 165 tal-L.L. ta' Malta) jiddisponi illi “triq t'fisser triq, sqaq, pjażza, fortifikazzjoni, jew post ieħor ta' mogħdija għall-publiku. Il-polza tas-sikurtà nru. 1321357, li tirriferixxi għall-imsemmija char-a-banc, tgħid: - “Subject to the limits of liability stated in the schedule hereto, the Company will indemnify the insured in the event of an accident caused by, or arising out of, the use on a road as defined in the said schedule.....” U f'ix-“Schedule” tingħata d-definizzjoni ta' “road” b'dan il-mod: - “The expression ‘road’ shall mean a road in Malta or Gozo within the meaning of the Motor Vehicles Insurance (Third Party Risks) Ordinance, 1939”. Il-Kumpannija tissottometti illi d-Dockyard, fejn saret il-kollizzjoni, mhijiex post ta' mogħdija għall-publiku;

Illi l-perit legali wasal għall-konklużjoni (a) illi għall-finijiet tal-Liġi ta' l-Assikurazzjoni tal-Vetturi tal-Mutur għar-Riskji ta' Terzi Persuni (Kap. 165), “triq” t'fisser triq ta' mogħdija għall-publiku; (b) illi fiċ-ċirkustanzi kollha li huwa indika, it-triqat ġewwa d-Dockyard huma, għall-finijiet ta' l-istess liġi, triqat ta' mogħdija għall-publiku; u (c) illi konsegwentement il-Kumpannija kjanata fil-kawża hija responsabili taħt il-polza tas-sikurtà minnha mahruġa għal fuq ix-char-a-banc numru 2392;

Illi, kif issottometta l-perit legali, għall-finijiet tal-liġi fuq imsemmija "triq" tfisser triq ta' mogħdija għall-publiku. Infatti, il-kelma "iehor" fil-espressjoni "jew post iehor ta' mogħdija għall-publiku" turi illi kull post imsemmi fid-definizzjoni għa imsemmija jinsab kwalifikat bħala ta' mogħdija għall-publiku. Din l-interpretazzjoni tittiehed ukoll mid-definizzjoni mogħtija għall-kelma "triq" fil-Liġijiet tal-Pulizija (art. 2), fejn jingħad illi "triq" tfisser "kull" triq, u tfisser ukoll hāra, -sqaq, piazza, fortifikazzjoni, jew lok iehor ta' passagġ publiku. U kwindi, skond it-tifsir ta' l-istess liġi, il-kelma "triq" tikkomprendi kwalunkwe lok ta' passagġ publiku (App. Krim. 17 ta' Gunju 1946, "Il-Pulizija vs. Concetta Cilia"). Konsegwentement, għall-finijiet ta' l-imsemmija liġi, il-post fejn isir l-incident tat-traffiku għandu jkun dejjem ta' mogħdija għall-publiku;

Illi, kif ukoll issottometta l-perit legali, għall-finijiet ta' l-istess liġi t-triqat għewwa d-Dockyard huma triqat ta' mogħdija għall-publiku. Hu veru illi, skond ix-xhieda ta' Ernest W. Garrad, Superintendent tad-Dockyard Police, id-"Dockyard Area" hija mdawwra b'hitan, hliet għan-naħa tal-baħar; illi hemm pulizija speċjali tad-Dockyard biex jirrigwardaw il-"main gates"; illi l-publiku ma għandux "a general right of entry" għad-Dockyard Area; u illi hemm regolamenti speċjali dwar li "speed limit" fid-"Dockyard Area" li huma mahruġa mill-Admiral Superintendent, u mhux mill-leġislatur malti, u li ma jaqblux ma' dawk normali tat-traffiku li japplikaw għal kull post iehor f'Malta; imma l-istess xhud semma, fost hwejjeġ oħra, żewġ ċirkustanzi ta' rilevanza f'dan il-każ, jiġifieri (1) illi fid-Dockyard jistghu jidhlu, kif jidhlu, dawk in-nies li jaħdmu hemm, u dawk li jkollhom permess speċjali biex ikunu jistghu jidhlu, kif jidhlu wholl nun, u kbir ta' karrozzi privati; u xi buses li jkollhom pass speċjali biex ikunu jistghu jidhlu, bħal ma kellha x-char-a-banc nu. 2392, u (2) illi f'każ ta' kontravvenzjoni tar-regolamenti tad-Dockyard relativi għat-traffiku, u li jkun jirrigwardaw il-pajżani, jiġi infurmat il-Kummissarju tal-Pulizija u l-Ammirall Superintendent tad-Dockyard, imma meta dawn il-kontravvenzjonijiet ma jkunux

juriswardaw il-pajżani, l-istess ma jgħux rapportati lill-Kummissarju tal-Pulizija ;

Illi l-ewwel ċirkustanza turi illi l-pajżani li jidhru d-Dockyard, bhala haddiema jew bil-permess, jiffurmaw il-publiku għall-finijiet tal-liġi fuq in-eminjenza, u t-triqat tad-Dockyard għal dawk in-nies huma trieqat ta' mogħdija għalihom, jgħiduri ta' mogħdija għall-publiku. It-tieni ċirkustanza turi li n-nies li jidhru fid-Dockyard jidhru hemm bil-permess ta' l-awtoritajiet ta' hemmhakk u taħt ir-regolamenti ta' hemmhakk ukoll ; u fost dawk ir-regolamenti hemm dak li kull ~~kontro-~~venzjoni li ssir minnhom, li jkunu pajżani, tiġi nvestigata mill-Pulizija ta' Malta ; u in ispeċje hemm ir-regolament li fid-Dockyard jibqgħu in vigore r-regolamenti tat-traffiku in ġenerali, billi skand il-Memo no. 70 (fol. 57 tal-process) jingħad, fost l-wejjeġ obra, illi "for the purpose of judging an offence against the traffic laws, the Dockyard should be considered as a public place, since the object of the traffic laws is to protect persons in any place where they may congregato for the purpose of their work or for any other purpose. A place to which a motor vehicle is admitted for the purpose of hire is a 'public place', even though such place may be private property" ;

Rat in-nota ta' l-appell ta' l-imsejjaħ fil-kawża Paul Mamo nomine, u rat il-petizzjoni tiegħu, fejn talab li s-sentenza fuq in-eminjenza tiġi revokata, billi jiġi minflok deċiż fis-sens li tiġi akkolta l-pregudizzjali minni soll-vata, u per konsegwenza huwa jiġi liberat mid-domandi, u dawn id-domandi jiġu respinti ; bl-ispejjeż taż-żewġ istanzi kontra l-attriċi proprio et nomine ;

Omissis ;

Ikkunsidrat :

Illi l-pregudizzjali opposta mill-appellant quddiem l-Ewwel Qorti, u minnha respinta bis-sentenza appellata, hija dik li l-Kumpannija tas-Sikurtà minni rappreżentata, ma tistgħax tiġi miżmuma responsabili għad-danni derivanti bhala konsegwenza tal-mewt ta' Luigi Psaila, reklamači bl-att ta' citazzjoni, fe'n dik il-mewt tinsab addebitata lill-konvenut Joseph Debono fil-waqt li kien qiegħed isuq ix-char-a-banc numru 2393, proprjeta' tal-konvenut l-iehor Anthony Grima. Din

in-charsa-ba kienet koperta bil-polza ta' l-ass-ikurazzjoni numru 1321697, mahruġa mil-**London and Lancashire Insurance Company Limited**, li f'din il-kawża tinsab rappreżentata mill-appellant **Paul Mamq**:

Skond l-insenmija polza ta' sigurtà, li eżemplar tagħha jinsab eżibit fil-fol. 47 tal-proċess, tal-it-titolu "**Liability to Third Parties**", tinsab din il-klawsola: "**Subject to the limits of liability stated in the Schedule hereto, the Company shall indemnify the Insured in the event of accident caused by, or arising out of, the use on a road as defined in the said schedule, of any motor vehicle described in the said schedule, against all sums, including claimant's costs and expenses, which the Insured shall become legally liable to pay in respect of death or bodily injury to any person**". Fix-schedule" torwanti parti mill-polza hemm magħjuba l-definizzjoni ta' "road"; u jinghad li "the expression 'road' shall mean a road in Malta or Gozo within the meaning of the Motor Vehicles Insurance (Third Party Risks) Ordinance, 1939". Din l-Ordinanza, fl-art. 2, tidddefinixxi "road", u tgħid li tfisser "any street, road, lane, square, fortification, or other place of public thoroughfare"; u bil-mal "triq, sqaq, pjazza, fortifikazzjoni, jew post iehor ta' mogħdija għall-publiku". Kif ġie ritenut bis-sentenza appellata — u fuq hekk ma jidherx li hemm kuntrast bejn il-kontendenti — imhabba r-regola interpretativa tal-"ejusdem generis" il-kliem "jew post iehor ta' mogħdija għall-publiku" ("or other place of public thoroughfare") tgħibu li anki l-postijiet l-oħra ("triq, sqaq, pjazza, fortifikazzjoni") imdaflilin fl-insenmija definizzjoni huma dawk ta' mogħdija għall-publiku. Billi l-insident lamentat fl-att ta' eżibizzjoni, u mqiegħed a laż tad-domanda fl-issess att kontendenti, ġara fid-Dockyard, l-appellant isostni li mhux kopert bil-polza ta' l-ass-ikurazzjoni fuq insenmija, għaliex l-aċċident ma ġarax f'po-st ta' mogħdija għall-publiku, u l-polza, li huwa "act policy", tkopri biss dawk l-aċċidenti li jġru f'po-st ta' mogħdija għall-publiku. Hemm bżonn, għalhekk, li jiġi r-risolvut jekk id-Dockyard jidholx tal-definizzjoni ta' "triq" konrenuta fl-artikolu 2 ta' l-insenmija Ordinanza, jiġifieri huwiex po-st ta' mogħdija għall-publiku, billi mir-żoluzzjoni ta' din il-

kwistjoni jiddependi l-eżitu ta' dan l-appell u tar-responsabilità ta' l-appellant nomine għad-danni reklamati bl-att ta' citazzjoni;

Ikkunsidrat;

Illi bil-kliem "post ta' mogħdija għall-publiku" għandu jfittihem dak il-post li kulhadd ikun jista' jgħaddi minna mingħajr ma jiġi miżmum, u mhux anki dak il-post li fihi jistgħu biss jidhru, u minnu jistgħu biss jgħaddu, namru limitat ta' nies minhabba l-impjeg tagħhom f'dak il-post, jew imkella bis-sabha ta' permess speċjali li jiġi lilhom mogħti. Mill-provi li saru, tant fl-ewwel kemm f'din l-istanza, irrisulta li fuq il-Main Gate tad-Dockyard hemm avviż li jgħid hekk: "Hadd ma jista' jidhol id-Dockyard mingħajr permess. Jekk xi hadd jidhol mingħajr awtorità jiġi mbarrek. Min irid jidhol għal xi business għandu japplika għand il-Pulizija. Cameras tar-ritratti projbiti". Dak l-avviż huwa firmat mill-Ammirall Suprintendent tad-Dockyard. Mix-xhieda ta' Ernest W. Garrad, Suprintendent tal-Pulizija tad-Dockyard (fol. 85), jirriżulta illi d-disgrazzja lamentata fl-att ta' citazzjoni grata "within the Dockyard area proper"; li din l-"area" hi minn kullimkien imdawra bil-hitan barra minn dik il-parti li tagħti għall-baħar; li l-Main Gates huma ndukrati mill-Pulizija tad-Dockyard; illi l-publiku ma għandux "a general right of entry" għad-Dockyard, billi jistgħu jidhru biss l-impjegati li jaħdmu hemm u dawk in-nies li jiġi lilhom mogħti permess speċjali; u li fid-Dockyard hemm regolamenti speċjali dwar "traffic speeds and movements", mahruġin mill-Ammirall Suprintendent. L-istess xhud kompli jgħid li f'każ ta' kontravvenzjoni għar-regolamenti tad-Dockyard rigward it-traffiku, meta l-kontravventuri jkunu "civilians", jiġu nformati l-Kummissarja tal-Pulizija u l-Ammirall Suprintendent, u meta l-kontravventuri jkunu "naval personnel", il-każ jiġi "dealt with by the Officer Commanding the Ship or Establishment". Qal ukoll li numru kbir ta' private cars u "some buses" jidhru d-Dockyard kulljum, imma għandhom "special permits" b'xi jagħmlu hekk;

Miċ-ċirkustanzi fuq elenkati hu evidenti li d-Dockyard ma jistax jiġi ritenut post ta' mogħdija għall-publiku ta-

sens tad-definizzjoni fuq citata, kontenuta fl-art. 2 ta' l-Ordinanza numru XXXVI tal-1939, billi d-dhul u l-mogħdija f' dak il-post hija ristretta u limitata għal dawk li jaħdmu hemm u għal dawk li jkollhom permess speċjali;

Argument ieħor favur din il-konklużjoni huwa li skond l-art. 7 ta' l-Official Secrets Ordinance tal-1923, id-Dockyard huwa kwalifikat bħala "prohibited place", u għalhekk mhux miftuh għall-publiku; u huwa inkonċepibili li post li b'liġi jinsab dikjarat "prohibited" jista' jiġi ritenut miftuh u ta' mogħdija għall-publiku fis-sens tad-definizzjoni fuq imsemmija. Anzi l-fatt li bl-imsemmija Ordinanza tal-1923 id-Dockyard ġie indikat bħala "prohibited place" għandu inevitabilment iwassal għall-konklużjoni li dak il-post ma jidholx u huwa eskluż minn dawk imsemmijin fl-art. 2 ta' l-Ordinanza sussegwenti nru. XXXVI tal-1939, billi b'liġi preċedenti, u li għadha in vigore, jinsab proibit lill-publiku in generali li jidhol fih u li jgħaddi minnu;

Ikkunsidrat;

Illi l-argument miġjub mill-Ewwel Qorti li l-post fejn gara l-incident għandu jiġi ritenut "a public place" in vista tad-dokument eżibit fil-fol. 57 tal-proċess, mhux, fil-heieb ta' din il-Qorti, aċċettabili. Mhux biss għar-raġunijiet fuq miġjuba, iżda anki għal dak li sejjer jingħad iżjed il-quddiem. Dak id-dokument (Memo no. 70) jittraċta fuq "dangerous driving": u fost affarijiet oħra, jgħid hekk: "For the purpose of judging an offence against the traffic laws, the Dockyard should be considered as a public place, since the object of the traffic laws is to protect persons in any place where they may congregate, for the purpose of their work or for any other purpose. A place to which a motor vehicle is admitted for purpose of hire is a public place, even though such place may be private property. Dangerous driving in the Dockyard is, therefore, actionable under the Motor Car Regulations. The above decision by the Legal Adviser to the Forces is to be as a guide in all future traffic accidents in the Dockyard". Apparti l-fatt li dak il-"memo" mhux haġ oħra hliet parir tal-Legal Adviser to the Forces, in-relazzjonijiet kontrattwali bejn il-kumpannija assikuratriċi u l-assikurati magħha huma regolati

mill-kuntratt u mill-ligi li ghalha saret espressu riferenza fl-istess kuntratt; u jekk, skond il-ftehim tal-partijiet, il-kumpannija assikuratriċi hija biss tenuta għall-aċċidenti li jgħru f'post ta' mogħdija għall-publiku, u b'ligi obra d-Dockyard huwa kwalifikat bhala "prohibited place", ebda "memo" jew avvż bhala dak in kwistjoni ma jista' jbiddel in-natura ta' dak il-post, lilu attribwita mill-ligi, u jirrendih "a public place" jew "ta' mogħdija għall-publiku". Jingħad ukoll li dak il-perrir tal-Legal Adviser to the Forces għe mogħti "for the purpose of judging an offence against the traffic laws", u b'dan l-iskop hekk limitat jista' jiftibem bhala gwida u ammoniment għal dawk li jiksru l-ligijiet tat-traffiku u għall-konsegwenzi penali relattivi, iżda mhux iżjed minn daqshekk. Fl-ahharnett, kif sewwa osserva l-appellant nomine, il-fatt li nhass il-bżonn li jsir dak il-"memo" juri li d-Dockyard mhux post publiku; għalhekk jekk inhu hekk, jaqa' taħt il-ligi ġenerali, u ma kienx hemm bżonn ta' l-imsemmi "memo" speċjali;

Ikkunsidrat;

Illi, in bażi għal dak li ntqal fuq, il-pregudizzjali opposta mill-appellant nomine, fis-sens li l-kumpannija assikuratriċi minnu rappreżentata mhux responsabili għad-danni reklamati bl-att ta' ċittazzjoni, tirriżulta fondata, u konsegwentement l-appell jisthoqqlu jiġi milqugħ;

Għaldaqshekk;

Tilqa' l-appell ta' l-imsejjah fil-kawża Paul Mamo nomine, u tiddikjara li huwa mhux responsabili għad-danni reklamati biċ-ċittazzjoni, u konsegwentement tilliberah mid-doman-di fl-istess ċittazzjoni kontenuti;

U hekk tirrevoka s-sentenza appellata, u tordna li l-ispejjeż taż-żewġ istanzi jithall-u mill-attriċi proprio et nomine, barra dak tal-konvenuti Joseph Debono u Anthony Grima, li kull wiehed minnhom għandu jhallas l-ispejjeż tiegħu;

Tordna li l-proċess jiġi rinviat lill-Ewwel Qorti għall-kontinwazzjoni bejn il-partijiet li baqgħu fl-kawża.